

Ю.В. Вельбоєнко
Національний Технічний Університет України
«Київський політехнічний інститут»
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Л.С.Івашкевич

Особливості відтворення евфемізмів при перекладі публіцистичних текстів (на матеріалі німецької мови)

Сьогодні ЗМІ є одним із найважливіших соціальних інститутів. Вони контролюють інформаційний потік, встановлюють пріоритетність одних подій над іншими, відфільтровують їх. ЗМІ стали своєрідними маркерами, які формують та впливають на систему соціальних, політичних та особистих цінностей. Мова ЗМІ не лише є потужним інструментом донесення інформації до адресата, а й ефективним засобом маніпуляції його свідомістю. З одного боку, це забезпечується широкою читацькою аудиторією, а з іншого - використанням таких технологій, які дозволяють маніпулювати свідомістю реципієнтів [2:1].

Маніпулятивний ефект мови ЗМІ проявляється у викривленні або приховуванні інформації або ж у створенні неправдивої інформації.

ЗМІ завдяки ряду своїх особливих характеристик (масового поширення інформації, публічності, односпрямованості впливу) ідеально підходять для маніпулювання суспільною думкою [4:5].

У наш час активно досліджується маніпулятивний вплив мови ЗМІ на читацьку аудиторію, принципи ведення інформаційної війни. Над цим питанням працювали, зокрема, такі вітчизняні науковці як Дубинець З.О., Баскова Ю.В., Беднарчик Р.М. Активізація інтересу лінгвістів до мас-медіа зумовлена тим, що мовний матеріал, який людина отримує через ЗМІ, домінує над усіма іншими [1],[2],[4].

Найбільший маніпулятивний ефект мають евфемізми, які базуються на механізмі асоціативності, вони відволікають увагу співрозмовника від забороненого поняття, маскуючи його справжнє значення [3:4].

Розглянемо як приклад поширений у мові ЗМІ евфемізм «знешкодити» у значенні «вбити». У цьому випадку для позначення негативного денотата використовується слово, що викликає додаткові асоціації з чимось позитивним. Виникненню даних асоціацій сприяє внутрішня форма слова: *знешкодити* → *зробити нешкідливим; нешкідливий* → *що не заподіює шкоди* [1:11].

Однак, маніпулятивний потенціал евфемізму не вичерпується механізмом асоціативності. Це пов'язано з тим, що евфемістичний ефект не завжди виникає в силу асоціацій з позитивним денотатом. Евфемізми можуть утворюватися і шляхом фонетичних спотворень (*verflixt (verflucht) – Прокляття!*), скорочень (*das Klo – вбиральня*, *das Z (Zuchthaus) – в'язниця*), перифраз (*die Welt verlassen* замість *sterben*) за рахунок збільшення числа компонентів висловлювання. При таких способах евфемізм лише злегка видозмінює накладене табу на слово або словосполучення, тому мова не йде про асоціативність. Іноді навіть незначні зміни допомагають досягти ефекту пом'якшення «табуйованого» поняття [5:12].

Здатність евфемізмів маніпулювати реципієнтом визначається рядом факторів:

1) евфемізми приховують справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної або позитивної конотації, за рахунок дії механізму асоціативності та механізму «буфера»; (наприклад, *krank* замінюють словами *pflagedürftig, sich unwohl fühlen*).

2) реципієнт зазвичай не встигає вичленити евфемізми з контексту і осмислити їх, так як величезний інформаційний потік, трансльований каналами масової комунікації, ускладнює орієнтацію в мовному матеріалі і його критичну оцінку;

3) щоб розпізнати евфемізм, треба зрозуміти, який саме референт ховається за цим словом; якщо адресат з яких-небудь причин (дефіцит часу, недостатній рівень освіти, відсутність необхідних знань) не може цього зробити, значить, евфемізм не буде ним «розпізнаний»;

4) мала частина реципієнтів знайома з даним лінгвістичним явищем (в основному, це філологи та журналісти); не знаючи суті явища, неможливо зрозуміти, як здійснюється маніпулятивний вплив. [1:4]

У ході нашого дослідження було проаналізовано 100 статей, взятих суцільною вибіркою із онлайн-версії німецькомовного видання «**Spiegel**». Ми розглядали статті, які відносяться до сфери суспільного життя. Найбільш поширеними темами були теми смерті, сексуальної орієнтації, расової дискримінації, фізичних та інтелектуальних потреб людини. В цілому було виявлено близько 250 евфемістичних одиниць.

Аналізуючи статті, ми помітили, що маніпулятивний вплив евфемізмів може збільшуватись за рахунок того, що евфемізми виступають не лише як окремі слова

(*der Afroamerikaner, drogenabhängig*), але можуть також завуальовуватись у зворотах та перифразах (*ums Leben kommen, Menschen mit Behinderung, sich unwohl fühlen, an einer zerebralen Lähmung leiden, ohne mit einem Mann in Berührung zu kommen*), що є дуже поширеним явищем у мові ЗМІ.

При аналізі частка зворотів становила приблизно 60%. Евфемізми, виражені окремими словами зустрічаються рідше, їх частка становила 40%.

Переклад евфемізмів може викликати чимало труднощів, адже слід враховувати низку факторів. При перекладі потрібно звертати увагу не лише на лінгвістичні особливості тексту, а й на те, для кого призначений переклад (цільову аудиторію).

Важливим є те, що евфемізм не повинен виділятися у тексті перекладу, привертати до себе увагу реципієнта. Розглянемо, наприклад, евфемізм *drogenabhängig*. Це слово можна перекласти буквально як «залежний від наркотиків», але цей переклад дещо незвичний для україномовного реципієнта і буде занадто виділятися у тексті, що суперечить прагматичній функції евфемізму тексту оригіналу. Варіант перекладу «наркоман» звучить некоректно і в деякій мірі образливо. Більш традиційним для української публіцистики є інший варіант – «страждає від наркотичної залежності».

Вибір варіанту перекладу у більшості випадків залежить від прагматичного фактору як тексту оригіналу, так і тексту перекладу. Так, у розглянутому прикладі, якщо ціллю є засудження, то може використовуватися грубий варіант «наркоман», якщо такої мети немає, то можливим буде варіант «страждає від наркотичної залежності».

Важливим є розуміти призначення евфемізму у тексті вихідної мови, «глибинний зміст» статті та наміри автора, для того щоб перекласти його так, як цього потребує ситуація (пом'якшити справжній зміст евфемізму чи розкрити його).

Переклад евфемізмів – непросте завдання і, з одного боку, вимагає мовного та культурного такту, з іншого – дуже залежить від екстралінгвістичних чинників.

Іноді доречним є шукати традиційний для мови перекладу евфемістичний відповідник, а іноді – розкрити приховану сутність евфемізму і в деякій мірі навіть додати іронічного характеру.

У сучасному суспільстві ЗМІ продовжують набувати все більшого значення у формуванні суспільної думки, постійно удосконалюючи інформаційні стратегії та поповнюючи арсенал маніпулятивних засобів, до яких належать і евфемізми. Тому евфемія та особливості перекладу евфемістичних одиниць залишаються перспективним полем для подальших лінгво-культурологічних досліджень в цілому, та перекладознавчих досліджень, зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баскова Ю. С. «Эвфемизмы как средство манипулирования в языке СМИ (на материале русского и английского языков)»: автореф. дис. к. ф. н. Краснодар 2006. – 16с.
2. Беднарчик Р.М. Евфемізми як засіб маніпуляції в журнальних текстах: студ. наук. записки, серія «Філологічна», 2013р. – 7с.
3. Видлак С. Проблема эвфемизма на фоне теории языкового поля автореф. дис. к. ф. н., 1967. – 18с.
4. Дубинець З. О. Способи евфемізації в сучасній пресі: УДК 81 373.49, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2012р. – 10с.
5. Прудывус А.Н. «Эвфемизмы в современном немецком языке»: автореф. дис. к. ф. н.: 10.02.04. – СПб.: РГБ, 2007. – 17с.